

ŒIŒLİ MESLEKİ EĞİTİM MERKEZİ
2020 HAZİRAN UZAKTAN EĞİTİM DERS NOTLARI

Alan/Dal Adı	: Et ve Et Ürünleri İŒletmeciliĐi
Ders Adı	: Gıda Güvenliği
Dersin Sınıf Düzeyi	: 12. Sınıf
Modül/Kazanım Adı	: Gıda Mevzuatı
Konu	: Standart ve Standardizasyon
Konu Tarihi Aralığı	: 1-5 Haziran 2020
Ders Öğretmenleri	: Özgüç YAĞCI

Haziran 2020, İstanbul

Standart ve Standardizasyon

Standart, genel olarak standart, standardizasyon çalışmaları sonucunda yetkili kurum ve / veya kuruluşlar tarafından hazırlanarak onaylanan, yerine getirilmesi gereken koşulları kapsayarak uygulanması genellikle tarafların isteğine bırakılan teknik özellik veya belgelerdir. Diğer bir ifade ile standart (bir örneklik) kavramı; imalatta, anlayışta, ölçümde ve test işlemlerinde birlik ve beraberlik anlamına gelir.

Standardizasyon, belirli bir faaliyetle ilgili olarak ekonomik fayda sağlamak üzere bütün ilgili tarafların yardım ve iş birliği ile belirli kurallar koyma ve bu kuralları uygulama işlemidir. Standardizasyon işlemi ile öncelikli olarak can ve mal güvenliği hedeflenirken aynı zamanda kalitenin alt sınırı tespit edilmek suretiyle belirlenen düzeyin altında mal ve hizmet üretimine müsaade edilmez.

Uluslararası Standardizasyon Örgütünün (ISO) yaptığı tanıma göre standardizasyon; "Belirli bir faaliyetten ekonomik fayda sağlamak üzere, bütün ilgili tarafların katkı ve iş birliği ile belirli kurallar koyma ve kuralları uygulama işlemidir."

Bu faaliyetlere örnek olarak ürün, meslek ve yönetim sistemi standardizasyonu verilebilir. Belirli bir ürünün kalitesi konusunda yapılan bir standartlaştırma işlemi ile kalitenin alt sınırı tespit edilir ve kalite düzeyi bu sınırın altında kalan mal veya hizmet üretimine izin verilmez. Bir meslek konusunda yapılan standardizasyon işlemi ise bu mesleğin gereği gibi icra edilebilmesi için ilgili taraflarca kabul edilen asgari bilgi, beceri ve tutumların ortaya konmasıdır. Yönetim sistemi standardizasyonuna örnek olarak ise kalite, çevre, iş güvenliği, insan kaynakları yönetimi vb. alanlarda yapılan standardizasyon çalışmaları verilebilir. Bu çalışmalar genel olarak ulusal ve uluslararası ticarete ortak anlayışı sağlamak amacıyla yapılır.

Standardizasyon çalışmaları sonucu ortaya çıkan dokümana ise **standart** adı verilir. Örneğin çevre yönetim sistemi standardı, kalite yönetim sistemi standardı, otomotiv boyacısı meslek standardı vb. İşletmeler bu standartları referans olarak sistemlerini kurar ve faaliyetlerini sürdürür.

Standartlaştırma, ölçme, adlandırma ve yabancı adları çeşitli dillere çevirmeye, makinelerin, deney idarecilerinin, aletlerin, işlemlerin, yüzeylerin, malzemelerin ve parçaların taşınması gereken özelliklerin ve bu özelliklerin arz edilme biçiminin tespiti gibi konular Uluslararası Standartlar Teşkilatının faaliyet sahasına girer. Bu teşkilat talep üzerine özel bir ilmi standart konusunu çözüme bağlamak üzere uluslararası teknik komiteler kurarak bu komitelerin çalışmalarının neticelerini Uluslararası Standart (IS) olarak yayımlar. Teknolojik ihtiyaçlardan dolayı ISO standartları, her beş yılda bir gözden geçirilir ve gerekli değişiklikler yapılır.

Standardizasyonun Üreticiye, Ekonomiye ve Tüketicie Sağladığı Faydalar

Son yıllarda küreselleşme olgusuyla birlikte ulusal ve uluslararası ticarete ortak anlayışı sağlama gereksinimi, giderek artan tüketici talepleri ve çeşitli yasalar, kuruluşları üretim ve hizmet sunumunda kaliteyi artırma, çevreyi koruma ve çalışma şartlarını iyileştirme konularında çeşitli uygulamalar yapmaya yönlendirir. Bu kapsamda kuruluşlar küresel rekabet ortamında ayakta kalabilmek için çeşitli yönetim sistemi standartlarını uygular. Bu amaçla kullanılan birçok standart mevcuttur. Uluslararası alanda yaygın olarak kullanılan bazı yönetim sistemi standartları ise şunlardır:

- ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi Standardı
- ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi Standardı
- ISO 22000 Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi Standardı
- OHSAS 18001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi Standardı
- ISO/IEC 27001 Bilgi Güvenliği Yönetim Sistemi Standardı
- IIP insan Kaynakları Standartları
- SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardı

Üreticiye Faydaları

Standardizasyonun en öncelikli kazanımı, üretimin belli bir plan ve program dâhilinde yapılmasını sağlamasıdır. Özellikle ISO 9000 serisi standartlar ile üretim projesi ve yapılan her bir iş ayrı ayrı tanımlanarak süreçler standardize edildiğinden bütün işletme faaliyetleri standart hâline gelir. Bu durum, işletmede çalışanların verimliliğini yükseltir. Bir bütün olarak

işletmede kalite hakim olur. Standardizasyon ile kayıp ve artıklar en az seviyeye iner. Standart ürünlerin üretilmesiyle ham maddelerin verimli kullanılmasına imkân verir. Üretim süreci de standartlaştırıldığından gereksiz besleme ve yığılmalar olmaz. Dolayısıyla gerek makinelerin beklemelerinden kaynaklanacak üretim kayıpları ve gerekse yarı mamullerin ortalıkta beklemelerinden kaynaklanacak yarı mamul kayıpları söz konusu olamaz. Standart ürünlerin üretilmesi, depolamayı ve taşımayı kolaylaştırır, stokların azalmasını sağlar. Standart ölçülerdeki mamullerin depolanması ve taşınması daha kolay olur. Yine standart ölçülerde üretilmiş olan ürünler, standart olmayan mallara göre depoda daha az yer tutacaklarından stok maliyetlerinden tasarruf sağlar. Standart malların üretilmesi seri üretime imkân sağlayacağından, üretim miktarı artırılarak ekonomiye yarar sağlayabilir.

Standardizasyonun üreticiye faydaları şöyle sıralanabilir:

- Üretimin belirli program ve kurallara uygun yapılmasına yardımcı olur.
- Uygun kalitede seri imalata imkân sağlar.
- Kayıp ve atıklar en az seviyeye iner.
- Verimliliği ve hasılatı arttırır.
- Depolamayı kolaylaştırır, taşımayı ucuzlaştırır ve kolaylaştırır, stokların azalması sağlar.

- Maliyeti düşürür.

Milli Ekonomiye Sağladığı Faydalar

Standardizasyon sayesinde verimliliğin artacağı, kalitenin yükseleceği ve böylece kaliteli ve çok miktarda ürün üretebileceğinden milli gelirden olumlu katkılar oluşur. Üretim faktörleri ve zaman itibarıyla israfın önlenmesi ayrıca, kötü mal yerine standartlara uygun malların üretilmesi, daha güvenilir olmaları ve seçim kolaylığı sağlamalarından dolayı talebi bu mallara kaydıracaktır. Böylece standart olmayan mallara olan talep azalacağından bu malların arzı da azalacak, yani kötü mal piyasadan çekilecektir. Standartlar, ihracatta üstünlük sağlar. Dünya piyasalarının isteklerini karşılayabilecek seviyede milli standartlara sahip bir ülke, ihracat söz konusu olduğunda rakiplerine oranla üstün bir durum elde eder. Bunların dışında standardizasyonun arz ve talebin dengelenmesine yardımcı olması, yanlış anlamaları ve anlaşmazlıkları ortadan kaldırması, rekabeti geliştirmesi gibi faydaları da gösterilebilir.

Standardizasyonun milli ekonomiye sağladığı faydalar şöyle sıralanabilir:

- Millî sanayiye belirli hedeflere yönelir.
- Millî üretimin kalite bakımından gelişmesine yardımcı olur.
- Ekonomide arz ve talebin dengelenmesine yardımcı olur.
- Dağıtım masraflarını azaltır.
- İhracatta üstünlüğü sağlar.
- Millî karakterde bir sanayinin kurulmasında ve gelişmesinde öncülük yapar.
- Yan sanayi kurulması ve gelişmesini sağlar.
- Ekonomik barış sağlar.

Tüketiciye Sağladığı Faydalar

Mal standartlarının mevcut olduğu ve standartlara göre alışverişlerin yapıldığı pazarlarda alışverişler karşılıklı güvene dayanır. Standardizasyonun birim maliyetleri azaltması ürün fiyatlarını da düşürür. Dolayısıyla tüketicilere ucuz mal imkânı sağlanmış olur. Ayrıca standardizasyon mal hakkında verdiği bilgiden ötürü tüketicilere satış sonrası verdiği hizmetlerden yararlanma imkânı da sağlar. Standardizasyon tüketicilere karşılaştırma ve seçim kolaylığı sağlar. Standart ürünlerin karşılaştırılması kolaydır ve ürün seçimi tüketici açısından uzun zaman aldığı için yorucu ve masraflı bir uğraş olmaktan çıkar. Tüketicinin bilinçlendirilmesine de yardımcı olduğu belirtilebilen standardizasyon, böylelikle alışverişte yaşanacak stresi önler, tüketiciye güven verir.

Standardizasyonun tüketiciye sağladığı faydalar şöyle sıralanabilir:

- Tüketicinin can ve mal güvenliğini korur.
- Karşılaştırma ve seçme kolaylığı sağlar.
- Sipariş ve alım işlerini kolaylaştırır, alıcıların fiyat ve kalite yönünden aldanmalarını önler.

- Ucuzluğu sağlar.
- Tüketicinin bilinçlenmesinde etkili rol oynar.

Standart Çeşitleri

Standartlar yapı karakterine, uygulama alanlarına ve şekillerine göre üç ana başlık altında gruplandırılabilir:

- **Yapı karakterine göre standartlar:** Standartlar yapı karakterlerine göre ikiye ayrılır.
 - **Temel standartlar:** Ölçü birimi, yazı, rakam, terimler gibi mal alışverişlerinde ve çeşitli hizmetlerde anlaşmaya, değer biçim ve kıyaslamaya yarayan genel kapsamlı standartlardır.
 - **Türev standartlar:** Temel standartlardan yararlanmak suretiyle meydana gelen, madde, mamul, metot ve hizmet gibi kategoriye ayrılan standartlardır.
 - **Madde standartları:** Maden cevheri gibi maddeleri tabii hâlleri ile bir örnek yapan standartlardır. Bu standart ürünün üretilmesinde kullanılan fakat henüz üretim sürecine girmemiş ham maddelere ilişkin standartları ifade eder.
 - **Mamul (ürün) standartları:** İnsanların mamul, yarı mamul ve tabii şekilde faydalandıkları tarım ürünlerini veya sanayi ürünlerini bir örnek yapan standartlardır. Üretilmiş ürüne ait standartlardır. Ürünün standart olması, ilgili spesifikasyonları karşılaması ile ölçülür.
 - **Usul (metot) standartları:** Bir mal veya hizmetin üretilme veya ortaya konma biçimi, herhangi bir işlemin veya denetimin yapılaş koşullarını belirleyen standartlardır. Herhangi bir hizmetin ne türlü alet ve araçlar kullanılarak ne şekilde yapılacağını belirten standartlardır.
 - **Hizmet standartları:** Hizmetin sunulma biçimi, yeri zamanı ve karşılıklı iletişim ve etkileşimi de dikkate alır tarzda, hizmet kalitesinin müşteri tatmini sağlayacak şekilde belirlenmesi ile ilgili olarak düzenlenen standartlardır. Çeşitli ihtiyaçların nasıl, nerede, ne şekilde kullanacaklarını ve tüketileceklerini içeren standartlardır.
 - **Mahsul standartları:** Genellikle tarım ürünleri için kullanılan standartlardır.
 - **Uygulama şekillerine göre standartlar:** Uygulama şekillerine göre standartlar, ihtiyari standartlar ve mecburi standartlar olmak üzere ikiye ayrılır.
 - **Mecburi standartlar (zorunlu standartlar):** İlgili kuruluşlar tarafından hazırlandıktan sonra resmi yetkililerce zorunlu olarak uygulamaya konulan, özellikle can ve mal güvenliğini ilgilendiren konularla ilgili olan ve Bakanlıkça yürürlüğe konan standartlardır (betonarme yapıların tasarım ve yapım kuralları). Ülkemizde mecburi uygulamaya konulması gerekli görülen bir Türk Standardı TSE'nin tavsiyesi, standardın ilgili olduğu Bakanlığın onayı ile Resmî Gazete'de yayınlanmak suretiyle mecburi uygulamaya konulur. Ancak, ilgili Bakanlık gerekli gördüğü takdirde TSE'nin tavsiyesi olmadan da gerekli gördüğü standardı mecburi, uygulamaya koyabilir. Halen hazırlanmış 14.000 Türk Standardı'nın 900 kadarı mecburi uygulamadadır.
 - **İhtiyari (seçmeli) standartlar:** Standardizasyon konusunda görevli kuruluşlar tarafından hazırlanıp yürürlüğe konulan, ancak uygulanmasına ilişkin hiçbir yasal zorunluluk olmayan

standartlardır. Ulusal Standartlar Enstitüleri tarafından düzenlenir. Mecburi uygulamaya konulan standartların dışında kalan standartlardır. Diğer bir ifadeyle ulusal standart enstitüleri tarafından ülke ihtiyaçları göz önünde tutularak düzenlenmiş ve uygulanmaları ilgililerin isteğine bırakılmış bulunan standartlardır (LPG ilişkin kalite standartları). İsteğe bırakılıştaki akılcı bir davranış söz konusudur. Uygulayıcı, zorlamanın aksine, güvenliğin ve ekonomik usullerin ağırlığını hissedecek ve tercihini ona göre yapacaktır.

Standart Çeşitleri

Yapı Karakterlerine Göre Standartlar	Temel standartlar" ve "Türev standartlar	Madde, Mamul, Mahsül, Metot ve Hizmet
Uygulama Şekillerine Göre Standartlar	İsteğe Bağlı Standartlar Zorunlu Standartlar	
Uygulama Alanlarına Göre Standartlar	İşletme, Endüstriyel, Millî, Bölgesel ve Milletlerarası	

Standart çeşitleri

➤ **Uygulama alanlarına göre standartlar:** İşletme, endüstriyel, millî, bölgesel ve milletlerarası olmak üzere beş alanda incelenir.

- **İşletme standartları,** iş yerlerinin belirli ihtiyaçlarını karşılamak için düzenledikleri özel standartlardır.
- **Endüstriyel standartlar,** aynı malı üreten sanayi kuruluşlarının mamulleri için hazırladıkları standartlardır.
- **Millî standart** kuruluşlarının millî sınırlar içinde uygulanmak üzere yapılan standartlardır.
- **Bölgesel standartlar** (EN vb.)
- **Uluslararası standartlar** (ISO, IEC vb.).